

MUZEJ OKRENUT BUDUĆNOSTI

Osvrt na tekst *Još jedanput o povijesnim počecima Tiflološkog muzeja* objavljen u IM 40 (3-4) 2009.

ŽELJKA BOSNAR SALIHAGIĆ □ Tiflološki muzej, Zagreb

Radi lakšeg razumijevanja u podnaslovu spomenutog teksta, na koji se daje osvrt, važno je istaknuti da je njegov autor obnašao funkciju ravnatelja Tiflološkog muzeja od 1984. do 2002. g.

Osnovni problem koji autor navodi jest postojanje dviju publikacija koje različito datiraju povijesne početke Tiflološkog muzeja. Riječ je, naime, o dva stajališta vezana za godinu osnutka Muzeja. Jedan je izložen u knjizi *105 godina Tiflološkog muzeja*, koju je napisao isti autor, a drugi podržava stručno vijeće Muzeja, što je vidljivo iz *Muzeološke koncepcije i koncepcije stalnog postava Muzeja*¹, *Kataloga stalnog postava*, većine publiciranih radova stručnih djelatnika Muzeja te web stranice Muzeja.

Naime, autor teksta i knjige *105 godina Tiflološkog muzeja* (dalje u tekstu: Autor) navodi 1891. kao godinu osnutka Tiflološkog muzeja, što možemo opovrgavati zbog više razloga koje ću se navesti dalje u tekstu. Spomenuta knjiga, koju Autor naziva monografijom Muzeja, sadržava veći broj neargumentiranih činjenica pa se stoga Muzej vrlo rijetko referira na navode iz knjige. Stručno vijeće Muzeja posljednjih je godina razmatralo mogućnost da se napiše demanti spomenute knjige, no, prioriteta muzejskog rada još uvijek nas vode u potpuno drugom smjeru.

Prof. Franjo Tonković², prema kazivanju supruge, pripremao se napisati demanti spomenute knjige, u čemu ga je smrt spriječila (Tonković D., 2006.). On je 1962. napisao u defektološkim krugovima vrlo cijenjenu knjigu, koja je ujedno bila i njegova doktorska disertacija, *Vinko Bek i njegov utjecaj na odgoj i obrazovanje slijepih u Jugoslaviji*. Svakako je bio najbolji poznavatelj lika i djela Vinka Beka. To je bitno stoga što Tonković u jednoj sveobuhvatnoj knjizi o Beku, istu problematiku percipira drugačije od Autora knjige o kojoj ovdje raspravljamo.

Neosporna je činjenica da je Vinko Bek krajem 19. st. imao privatnu zbirku te da ju je predstavio javnosti putem izložaba. Bek je bio pedagoški djelatnik, a ne muzealac, stoga je njegova zbirka služila za obrazovno-promidžbene, a ne za muzejske svrhe, pa se opravdano zaključuje da su *sakupljeni predmeti služili kao dokaz da je obrazovanje slijepih moguće i potrebno, a ne s ciljem osnivanja muzeja, kao što je prikazano u knjizi 105 godina Tiflološkog muzeja*. (Sušić, 2010.). Sam naziv zbirke, *Hrvatski sljepački muzej*, koji se spominje u literaturi 19. st. ne dokazuje da je riječ o muzeju na način na koji ga danas definiramo, jer je pojam muzeja u povijesti hrvatskog naroda imao različita značenja. Uz to, o muzeju u današnjem smislu riječi mogli bismo govoriti samo kad bi se uz spomenutu zbirku mogle vezati sve tri muzeološke funkcije - zaštita, istraživanje i komuniciranje.

U različitim brojevima časopisa *Sljepčev prijatelj i Prijatelj slijepih i gluhoonijemih* Bek spominje Hrvatski sljepački muzej. Tako na jednome mjestu kaže da je osnovan 1890. g. (Bosnar Salihagić, 2000.), a na drugome mjestu 1896. zapisao je ovo: *Da se predoči razvoj sljepačkog pitanja u nas od davnine pa do danas, nakanilo je društvo "Sv. Vida" urediti poseban muzej. U taj muzej spravljale bi se sve stvari, koje se tiču slijepaca. Zatim nastavlja: U nas je dosta, da se uredi skroman muzej, samo bi valjalo sabrati to gradivo. (Prijatelj slijepih i gluhoonijemih, 1896.)*. Dakle, nijedan od ovih citata, a svaki je zapisao sam Bek, ne ide u prilog tezi Autora da je Muzej osnovan 1891. g. Drugi pak primjer govori o tome da Muzej još uopće nije osnovan, čime Bek zapravo pobija sam sebe.

Danica Tonković, koja je veći dio svog radnog vijeka radila u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepice djece, iznijela je da u knjizi *105 godina Tiflološkog muzeja* Autor neke stvari nije točno naveo. Primjerice, ravnateljice Zavoda, u kojemu je D. Tonković radila, Olga Franković i Smilja Matić, navode se u knjizi kao ravnateljice Tiflološkog muzeja u određenom razdoblju, a zapravo uopće nisu znale da Muzej postoji (Tonković D., 2006.).

Predmeti Bekove zbirke bili su pohranjeni u Zavodu od njegova osnutka 1895. g., jer je Bek u istom prostoru radio kao ravnatelj. Nakon njegova odlaska iz Zavoda 1899. g. ravnateljsko mjesto preuzima Stjepan Horvat, a obavljena je i primopredaja u kojoj Horvat svojim potpisom potvrđuje preuzimanje knjiga³ s popisom knjiga zavodske knjižnice koje je Bek većim dijelom donio u Zavod i koje je smatrao dijelom svoje zbirke. Zbog te primopredaje Autor u svojoj knjizi spominje Stjepana Horvata na jednome mjestu kao kustosa, a na drugome kao ravnatelja Tiflološkog muzeja, i to od 1899. do 1920. g., punu 21 godinu, iako se u tom vremenu nigdje ne spominje *Hrvatski sljepački muzej*, njegova građa ni aktivnosti. Stoga se nameće pitanje odakle zaključak da je Stjepan Horvat ravnao jednim muzejom.

Od početka 20. st. pa sve do 1953. g., do osnutka Tiflološkog muzeja, nigdje nema ni slova o *Hrvatskome sljepačkom muzeju*. Da *Hrvatski sljepački muzej* i jest bio muzej krajem 19. st., zbog potpunog zastoja u radu duljeg od pola stoljeća, moramo postaviti pitanje o kojem kontinuitetu od 105 godina postojanja Tiflološkog muzeja Autor govori? Svi sljedeći ravnatelji Zavoda nakon Horvata, tj. od 1920. g. pa do 1953., za Autora su ujedno i ravnatelji Tiflološkog muzeja, kako je naveo u svojoj knjizi.

1 Muzeološka koncepcija i koncepcija stalnog postava Tiflološkog muzeja u Zagrebu autorice Željke Sušić napisana je i urudžbirana u Tiflološkome muzeju 16. rujna 2004., ur.br.: 121/04, a recenzirale su je profesorica Žarka Vujić i Željka Kolveshi, muzejska savjetnica te ju je 28. veljače 2005. g. prihvatilo Hrvatsko muzejsko vijeće.

2 Prof. dr. sc. Franjo Tonković (1919. - 2000.), prvi slijepi doktor znanosti i profesor na sveučilištu u Hrvatskoj, osnovno je obrazovanje završio u Zavodu za odgoj slijepice djece u Zagrebu, potom je završio Državnu drugu klasičnu gimnaziju u Zagrebu te glazbenu školu. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pedagošku grupu predmeta. Od 1960-ih godina do umirovljenja predavao je na Fakultetu za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu. "Najveći dio svoga znanstvenog opusa posvetio je području povijesnog razvoja odgoja i obrazovanja slijepih na prostorima bivše Jugoslavije, napose u Hrvatskoj" (Čosić, 2010.).

3 Na naslovnici knjiga piše *Muzealni katalog I i Muzealni katalog II*, a s unutarnje strane stoji: Učiteljska knjižnica Zemaljskog zavoda za odgoj slijepice djece u Zagrebu, Stručna djela u crnom tisku, a na drugoj: Knjižnica Zemaljskog zavoda za odgoj slijepice djece, Stručna knjižnica u reljefnom tisku. Posve je jasno da nazivi s naslovnice ne odgovaraju sadržaju knjige već knjige sadržavaju popise djela zavodske knjižnice.

Izložbeni katalog za *Sljepački odjel na Gospodarsko-šumarskoj izložbi u Zagrebu 1891*. Autor je u svojoj knjizi proglasio *Katalogom 1.* stalnog postava Tifloškog muzeja iako je jasno da je riječ samo o povremenim izložbama. U istoj knjizi piše kako je 1995. g., kada je potpisnica ovih redaka već radila kao kustosica Tifloškog muzeja, napravljen stalni postav Taktilne galerije Tifloškog muzeja, koji je bio otvoren za javnost samo kratko vrijeme, možda koji mjesec. U katalogu izdanom tom prigodom nije naznačeno da je riječ o stalnom postavu Taktilne galerije. Dakle, opet je to povremena izložba koju je Autor proglasio stalnim postavom.

Dalje u knjizi, u popisu muzejskih izložbi, između 1900. i 1955. g. nema izložbi. Nepostojanje kontinuiteta od 105 godina djelovanja muzeja više je nego očita.

Autor na jednome mjestu govori o dostupnosti građe Bekove zbirke javnosti i prije 1891. g. pa zaključuje: *Gotovo sa sigurnošću možemo tvrditi, s obzirom na oduševljenje kojim je Bek skrbio za Muzej, da je građa bila dostupna zainteresiranima* (Mršić, 1996.). Zaista je teško razumjeti kako možemo sa sigurnošću tvrditi, bez drugih dokaza, da Bekovo oduševljenje zbirkom implicira njezinu dostupnost zainteresiranima? Naime, jedno od obilježja po kojemu se muzej razlikuje od zbirke upravo je dostupnost njegove građe svima.

Tifloški muzej svjestan je iznimne vrijednosti svega što je činio Vinko Bek, veliki borac za prava slijepih osoba. Muzej mu je posvetio veliki prostor u novom stalnom postavu te posebno naglašava sve njegove zasluge kao idejnog začetnika Tifloškog muzeja, zasluge za početke institucionalne brige o slijepima u Hrvatskoj, zasluge kao urednika prvih defektoloških časopisa...

Danas je Tifloški muzej okrenut budućnosti, a rješenje koje je donijelo Predsjedništvo Centralnog vijeća Saveza slijepih Jugoslavije neosporno potvrđuje povijesnu činjenicu da je Tifloški muzej osnovan 1953. g. kao Tifloški muzej Saveza slijepih Jugoslavije, sa sjedištem u Zagrebu.

LITERATURA

1. Bosnar Salihagić, Željka. *Tifloški muzej i njegovo opće-defektološko opredjeljenje*, Informatica Museologica, 31 (3-4), Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2000., str. 95.
2. Ćosić, Nevenka. *Prof. Franjo Tonković, slijepi znanstvenik*, deplijan izložbe *Vizija iz tame*, Tifloški muzej, Zagreb, 2010.
3. Mršić, Vjekoslav. *105 godina Tifloškog muzeja*, Tifloški muzej, Zagreb, 1996., str. 111.
4. *Prijatelj slijepih i glubonijemih*, glasilo društva "Sv. Vida" za podupiranje slijepaca, Zagreb, br. 1, 31. siječnja 1896., str. 3.
5. Sušić, Željka. *Zaštićeni svjedoci*, seminarski rad, kolegij Zaštita kulturne baštine u muzejima, Poslijediplomski studij muzeologije, mentorica Žarka Vujić, Zagreb, 2010.
6. Tonković, Danica. *Zvučni zapis Kazivanje Danice Tonković od 19. siječnja 2006.*, Zbirka arhivskoga gradiva, Tifloški muzej, Zagreb.
7. Vujić, Žarka. *Izvori muzeja u Hrvatskoj*, Art magazin *Kontura*, Zagreb, 2007.

OSTALI IZVORI

1. *Sljepčev prijatelj*, izdao i uredio Vinko Bek, Zagreb, 1890. - 1892.
2. Ibler, Janko. *Jubilarna izložba*, Zagreb, 1892., str. 226.
3. *Prijatelj slijepih i glubonijemih*, uredio i izdao Vinko Bek, Zagreb, 1893. - 1897.
4. Muzealni katalog I, Muzealni katalog II, Zbirka arhivskoga gradiva, Tifloški muzej, Zagreb.
5. Zapisnici učiteljskog zbora u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepe djece od 20. siječnja 1896. do 30. lipnja 1906., Zbirka arhivskoga gradiva, Tifloški muzej, Zagreb.
6. Tifloški muzej Saveza slijepih Jugoslavije, izvještaj o radu, Tifloški muzej, Zagreb, 1953.
7. Tonković Franjo. *Vinko Bek i njegov utjecaj...*, Tifloški muzej, Zagreb, 1960.
8. *Taktilna galerija*, katalog izložbe, Tifloški muzej, Zagreb, 1995.
9. Sušić, Željka. *Muzeološka koncepcija i koncepcija stalnog postava Muzeja*, Tifloški muzej, Zagreb, 2004.
10. Bosnar Salihagić, Željka, Ćosić, Nevenka, Sivec, Nina, Sušić, Željka, Šiftar, Davor, Šoda, Lucija i Vouk, Morana. *Katalog stalnog postava*, Tifloški muzej, Zagreb, 2008.

Primljeno: 18. veljače 2011.